

Giriş: Yerel Yönetimlerde E-Devlet

E-Devlet dersinin bu bölümünde e-Devlet uygulamaları yerel yönetim boyutunda incelenecektir. Bu amaçla belediye, il özel idaresi ve köyler özelindeki e-Devlet uygulamaları incelenerek e-Devletin yerel yönetimlere kattığı değer anlatılacaktır. Bölümün son alt bölümünde, yerel yönetimlerde e-Devlet uygulamaları alanında öne çıkan gelişmeler sunulmuştur.

Yerel Yönetimler

Bu bölüme başlamadan önce yerel yönetim kavramının tanımlanmasında fayda vardır: Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 tarihli Anayasası'nın 127. maddesinde yerel yönetimler, veya Anayasa'daki adıyla mahalli idareler, şu şekilde tanımlanmıştır:

Mahalli İdareler (Madde 127)

“Mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları yine kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.”

Bu tanım, yerel yönetimlerin genel idari teşkilat içinde bulunmasına rağmen merkezi yönetimin hiyerarşik denetimi altında bulunmayan coğrafi yerinden yönetim birimleri olduğunu gösterir. Bununla birlikte, yönetimde birliğin sağlanması adına yerel yönetimler merkezi yönetimin vesayet denetimi altındadır.

Ülkemizde üç çeşit yerel yönetim birimi vardır. Bu birimler:

- Her ilde kurulan il özel idaresi (81 adet),

- Nüfusu en az 5.000 kişi olan kentsel yerleşim birimlerinde kurulan belediyeler, ki bunlar, nüfusları ve yerlerine göre,
  - Büyükşehir belediyesi (16 tane),
  - İl merkezi belediyesi (65 tane),
  - Büyükşehir ilçe belediyesi (143 tane),
  - İlçe merkezi belediyesi (749 tane) ve
  - Belde belediyesi (1977 tane) olmak üzere alt kümelere ayrılırlar (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 7 Şubat 2011) ve
- Nüfusu en fazla 2.000 kişi olan köylerdir (35.000 civarı).

Yerel Yönetimlerde E-Devlet

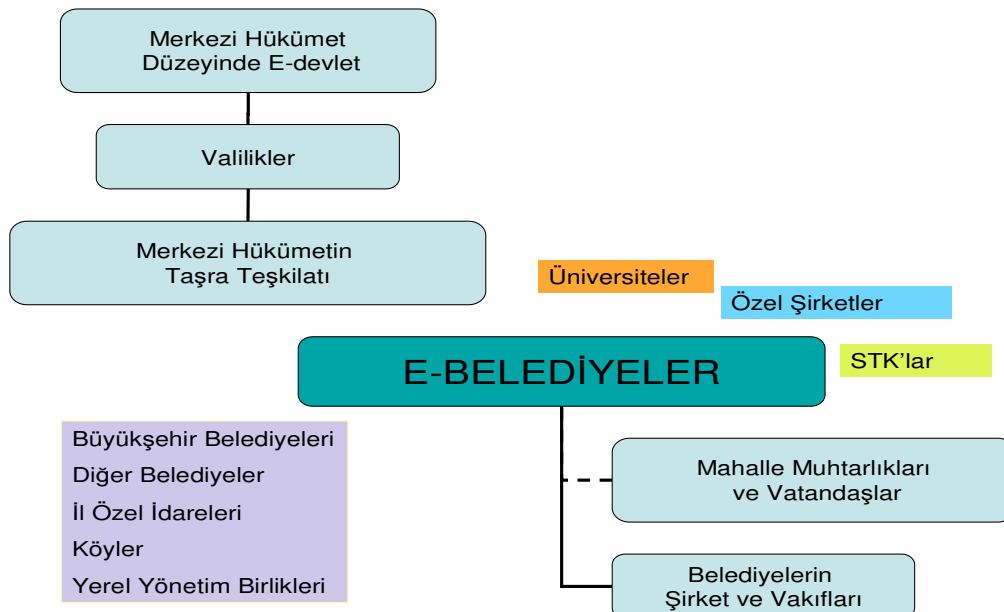
Yerel yönetimlerde e-Devlet veya kısaca yerel e-Devlet diye adlandırılan olgu, e-Devlet projelerinin yerel yönetim birimlerince uygulanması anlamına gelmektedir. Türkiye’de, yukarıda da anlatıldığı üzere, belediyeler, il özel idareleri ve köyler şeklinde üç tür yerel yönetim birimi olduğundan, yerel e-Devletin idari boyutunu bu üç tür yönetim biriminde kamusal bilgi ve hizmetlerin sunumunda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı oluşturur. Kendileri yerel yönetim birimleri olmamakla beraber e-Devlet uygulamalarının yerel boyutunda kendilerinden bahsedilmesi gereken diğer iki yönetim birimi de yerel yönetim birlikleri (1800 civarı) ve yerel yönetimler tarafından kurulmuş şirketlerdir (550 civarı).

Yerel e-Devletin siyasi boyutunda ise bu yönetim birimlerinde siyasi katılım ve denetimin pekiştirilmesinde teknoloji kullanımı akla gelir. Yerel yönetimlerde şeffaflık ve hesap verirliliği pekiştiren uygulamaları da bu kümede sayabiliriz.

Türkiye’de nüfusun dağılımı (belediye sınırları içerisinde yaşayan nüfus 55 milyonu aşmıştır) ve hizmetlerin yoğunluğu açısından belediyeler yerel yönetim birimleri arasında baskın konumdadır ve bu asimetri e-Devlet alanına da taşınmıştır. Dolayısıyla yerel yönetimlerde e-Devlet başlığı altında yapılan uygulamaların önemli bir kısmı aslında e-Belediye kavram ve uygulaması hakkındadır. Hâlbuki il özel idarelerinde ve köylerdeki e-Devlet uygulamalarını da yerel yönetimlerde e-Devlet konusunun bütünselliği açısından gözden kaçırmamak gerekir ki bu konuya dersin ilerleyen bölümlerinde tekrar döneceğiz.

Yerel yönetimlerde e-Devlet uygulamalarının etkileşimde bulunduğu kurumsal çevre sadece yukarıda sayılan üç yerel yönetim biriminden ibaret değildir. Aşağıda Şekil 11.1’de de görüldüğü üzere, merkezi hükümet ve taşra teşkilatı, yerel yönetim birlikleri, yerel yönetimler tarafından kurulmuş şirket ve vakıflar, üniversiteler, özel sektör teknoloji şirketleri, sivil toplum kuruluşları, mahalle muhtarlıkları ve vatandaşlar gibi e-Devlet sürecinin diğer paydaşları da yerel e-Devlet uygulamalarında önemli roller oynarlar.

Şekil 11.1: Yerel E-Devletin Kurumsal Çerçevesi

Bu noktada sorulabilecek temel bir soru, yerel yönetimlerde e-Devlet uygulamalarına neden ihtiyaç duyulduğudur. Bu soruya yukarıda tarif edilen kurumsal çerçevedeki farklı kurumlar için farklı yanıtlar verilebilir:

Yerel yönetim birimleri açısından e-Devlet uygulamalarının amaçları:

- Daha hızlı, kaliteli ve kolay ulaşılabilir hizmetler vermek,
- Kamusal kaynakları daha iyi kullanmak (etkinlik ve etkililik),
- Kentlinin yönetime katılımı ve yönetimi denetimini artırmak ve
- Şeffaflık (Mevzuat, seçim sonuçları, ihaleler, bütçeler, meclis ve encümen kararlarının ilanı) olarak sıralanabilir.

Yerel yönetim birimlerinde e-Devlet uygulamalarına neden ihtiyaç duyulduğu sorusuna merkezi yönetim açısından verilebilecek yanıtlar ise;

- Merkezi yönetim düzeyinde yerel yönetimlerle eşgüdümlü şekilde politikalar geliştirmek için merkezi yönetimin ihtiyacı olan yerel yönetimlerle ilgili temel verileri sağlamak,
- Veri eksikliğini gidermek ve bu verileri ortak bir havuzda toplamak ve
- Kaynakları daha iyi kullanmak (etkinlik ve etkililik) olarak özetlenebilir.

Yerel yönetimlerde e-Devlet uygulamaları ile ilgili bazı yasal düzenlemeler de mevcuttur:

- 2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinde "Belediye, mahalli müşterek olmak şartıyla, ... coğrafi ve kent bilgi sistemleri... yapar veya yaptırır",

- 2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7. Maddesi'nde "Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır: ... h-) coğrafi ve kent bilgi sistemleri kurmak",
- 2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6.maddesinde "... coğrafi ve kent bilgi sistemleri belediye sınırları dışında il özel idaresi tarafından yapılır." hükümleri vardır.

Yasal metinlerde kullanılan "coğrafi ve kent bilgi sistemi" kavramı açık bir şekilde tanımlanmamıştır ve farklı yorumlara açıktır. Ayrıca, uzmanlar, yeni Belediye, Büyükşehir Belediyesi ve İl Özel İdaresi Yasaları'nda e-hizmet kavramının iyi anlaşılmadığı, bu yasaların coğrafi bilgi sistemleri odaklı bir anlayışla hazırlandıkları eleştirisini yapmaktadırlar (Bensghir ve Altınok, 2005).

Yerel e-Devlet uygulamalarından bahsederken İl Özel İdaresi ve köylerdeki e-Devlet çalışmaları hakkında da bilgi vermek gerekir. Yıldız ve Güler (2008), İnternet üzerinde kurdukları köy web siteleri vasıtasıyla bilgi ve hizmet sunan 200 civarı köy üzerinde yaptıkları araştırmalarında, hem bu web sitelerinin neden kurulduğu, hem de e-Devlet ile olan ilgileri konularında önemli bulgulara ulaşmışlardır:

Öncelikle köy web sitelerinin kurulma nedenlerinden bahsetmemiz gerekirse, bu Web siteleri köyden kente ya da yurtdışına göç etmiş köylülerin ihtiyaçlarına yönelik hazırlanmışlardır ve temelde köyden uzakta doğan veya yaşayan kuşakların köyle bağlarının kopmaması amacını taşımaktadırlar.

Köy web sitelerinin e-Devlet uygulamaları ile bağlantısının nasıl kurulduğu noktasında ise, genellikle köyün dışında yaşayan köylüler tarafından kurulan ve işletilen bu web sitelerinde dolaylı da olsa bağlantılar (linkler) vasıtasıyla

vatandaşların popüler e-Devlet bilgi ve hizmetlerine yöneltildiğini tespit etmiştir (Yıldız ve Güler, 2008). Böylece köy web sitesini ziyaret eden bir köylü, ziyaretini o amaçla gerçekleştirmemiş olsa da e-Devlet uygulamaları hakkında bilgi edinmek ve bu uygulamalara erişmek fırsatını da yakalamış olmaktadır.

İl özel idareleri cephesinde de, köyler özelinde olduğu gibi, yerel yönetim olgusu ve uygulaması belediyeler düzeyindeki kadar ilgi görmemiştir. Yapılan az sayıdaki çalışmanın birinde Tecim (2002), sadece Sakarya Valiliği'ndeki bilişim uygulamalarını incelemiş ama il özel idaresi konusuna girmemiştir. Valilik Web siteleri konulu araştırmasında Acar (2005), valilik web sitelerinin il özel idaresi bağlantılarını tespit etmeye çalışmış ama web sitesi bulunduğu anlaşılan toplam 78 valilikten sadece 34'ünde (%44) il özel idaresine bir bağlantı verildiğini bildirmiştir.

E-Belediyecilik

Yerel yönetimlerdeki e-Devlet uygulamalarının önemli bir kısmının nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı belediyeler özelinde gerçekleştiği daha önce de vurgulanmıştı. Bu nedenle, e-Belediyecilik konusu ayrı bir alt bölüm olarak ele alınmaktadır.

Bu noktada tekrar bir tanım vermemiz gerekirse, elektronik (e-)Belediyecilik, “kamusal mal, bilgi ve hizmetlerin sunumunda idarenin çeşitli teknolojilerden yararlanması” olarak tanımlanabilecek “elektronik devlet” anlayışının belediyelerdeki uygulamasıdır.

E-Devlet uygulamaları belediyelerin hangi işlevleri yerine getirmesinde kullanılmaktadır? 2003 yılında Türkiye Bilişim Derneği tarafından yaptırılan bir ankete

göre, “bilşim teknolojileri nerede kullanılıyor?” sorusuna belediyelerin %77’si “emlak vergisi tahsilâtında”, %66’sı “personel ve tahakkuk işlemlerinde” ve %62’si “hak ediş ve kesin hesaplarda” yanıtını vermiştir. “Yazılım/programlar nereden alınıyor?” sorusuna karşılık olarak da, belediyelerin %19’unun kendi yazılımını ürettiği, %81’inin ise yazılımını piyasadaki firmalardan satın aldığı tespit edilmiştir.

2007’de TÜSİAD ve Türkiye Bilşim Vakfı’nın (TBV) yaptırdığı e-Belediye çalışmasında ise ankete katılan toplam 101 belediyeden sadece %47’sinin bir e-Devlet politikası olduğu belirlenmiştir. Bu 101 belediyeye e-Devlet konusundaki önceliklerinin ne olduğu sorulduğunda, alınan yanıtlar, %25 ile e-Demokrasi, %21 ile e-Hizmet, %20 ile e-Eğitim ve %18 ile e-İstihdam olmuştur. Söz konusu belediyelere neden e-Belediyeciliği seçtikleri sorulduğunda, belediyelerin %52’si “kurumun verimliliğini artırmak için”, %32’si ise “hizmet kalitesini artırmak için” yanıtını vermişlerdir.

Bu çalışma 2008 ve 2009 yılında tekrarlanmışsa da ankete katılan belediye sayısı azaldığından örneklemin temsili olması özelliği konusunda soru işaretleri doğmuştur. Diğer ve daha yeni bir inceleme olan 2011 yılında İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından yaptırılan ve yerel yönetimlerde e-Devlet uygulamalarını inceleyen çalışma, temsili örnekleme sahiptir (İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2011).

Bu çalışmaya toplam 2.950 belediyeden 2.666’sı (%90’ı) ve il özel idarelerinin hepsi (81 adet) katılmıştır. Çalışmada ülkemizdeki üçüncü ve son yerel yönetim birimi olan köyler ile ilgili bir veri bulunmamaktadır.

Çalışmaya katılan yerel yönetim birimlerinden elde edilen sonuçlara göre elde edilen bazı önemli bulgular şu şekilde sıralanabilir:

- Yerel yönetim birimlerinden il özel idarelerinin hepsinin ve belediyelerin %74'ünün bir web sitesi vardır.
- Toplam 2.666 belediye web sitesinden, 628'inde e-anket, 294'ünde e-oylama ve 75'inde çevrimiçi etkileşimli tartışma olanağı sunulmaktadır.
- Buna karşılık toplam 81 il özel idaresi web sitesinden 20'sinde e-anket, 6'sında e-oylama ve 3'ünde çevrimiçi etkileşimli tartışma olanağı sunulmaktadır.
- İnternet üzerinden bilgi ve hizmet sunumuna paralel akan hizmet yolları/şekilleri (paralel sistemler) de oldukça yaygındır: Belediyelerin %52'sinde il özel idarelerinin ise 54'ünde (%67) bir iletişim merkezi vardır. 448 belediye ise (%17) telefon belediyeciliği (t-belediyecilik) hizmeti vermektedir.
- Belediyelerin %47'sinde ve il özel idarelerinin %94'ünde istek ve şikâyet başvuruları elektronik olarak sisteme kabul edilip ilgili birime iletilerek takibi yapılmaktadır.
- Belediyelerin %30'unda (nüfus toplamına göre %80'inde) turizm, ulaşım, etkinlikler, nöbetçi eczaneler, harita bilgileri gibi bilgilerin sorgulanabilmesini sağlayan etkileşimli kent rehberleri belediyenin İnternet sitesinde bulunabilmektedir.

Öneriler

Yukarıda anlatılan yerel e-Devlet sistemi ile ilgili bazı öneriler getirilebilir:

1. Mevcut sistemde yasal ve örgütsel olarak ölçekleri, sahip oldukları kaynaklar ve barındırdıkları nüfus ile belediyeden beklentiler ölçütleri bakımından çok farklı olan belediyeler, aynı elbiseyi giymeye zorlanmaktadırlar. Bu sorunu

aşabilmek amacıyla ülkemizdeki belediyeler, görev ve sorumluluklarını farklılaştıracak üç temel kümeye bölünebilirler:

- a. Küçük Belediyeler Kategorisi (Nüfusu 5.000 ile 50.000 kişi arası olanlar): Toplam 641 Tane
  - b. Orta Ölçekli Belediye Kategorisi (Nüfusu 50.000 ile 750.000 kişi arası olanlar): Toplam 222 Tane
  - c. Büyük(şehir) Belediye(si) Kategorisi (Nüfusu 750.000'den fazla olanlar):
Toplam 16 Tane
2. Belediye çalışanlarını e-Devlet ve e-Belediye konusunda eğitmek, bu konudaki farkındalığı yükseltecek ve hizmet kalitesini uzun vadede artıracaktır.
  3. Yerel e-Devlet sistemleri tarafından sunulan bilgi ve hizmetlerin ne olması gerektiğini vatandaşa sormak, bu sistemleri talep-odaklı hâle getirecektir.

Bölüm Özeti:

E-Devlet dersinin bu bölümünde yerel yönetim birimlerinde e-Devlet uygulamaları incelenmiştir. Bu amaçla, belediyeler, il özel idareleri ve köylerdeki e-Devlet uygulamaları gözden geçirilmiş ve kimi önerilerde bulunulmuştur.

Tartışma Soruları:

1. Yerel yönetimlerde e-Devlet uygulamaları ile ilgili olarak belediye birlikleri örgütlenmesinden nasıl yararlanılabilir; tartışınız.
2. Yerel yönetimlerin e-Devlet uygulamaları yoluyla bilgi ve hizmet sunması sürecine en fazla etki eden etmenler nelerdir? Somut örnekler yardımıyla değerlendiriniz.

Yararlanılan Kaynaklar:

1. Acar, Evren (2005), **Türkiye'deki Valiliklerin Web Sitelerinin İncelenmesi**, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Lisans Bitirme Ödevi, Ankara.
2. Bensghir, Türksel Kaya ve Altınok, Ramazan (2005), "Türk Kamu Yönetiminde E-dönüşümün Yerel Boyutu", Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (Editörler), **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar Güncel Yazılar -1: Reform**, içinde, s. 675-715, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
3. Deloitte (2009). **TÜSİAD-TBV E-Belediye Çalışması 2009**, Çevrimiçi: <http://www.deloitte.com>, Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2011.
4. T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2011). **E-Devlet (Yerel) Uygulamaları Anketi Raporlaması**, Çevrimiçi: [http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/e-Devlet\(Yerel\)UygulamalariAnketi.pdf](http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/e-Devlet(Yerel)UygulamalariAnketi.pdf), Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2011.
5. TBD (2003). **E-Belediye Çalışması**. Çevrimiçi: <http://www.tbd.org.tr>, Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2011.
6. Tecim, Vahap (2002), "Kamu Kurumlarında Etkin Yönetim İçin Bilişim Teknolojileri-Sakarya Valiliği Bilişim Sistemleri Uygulaması", **Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi**, 17(1): 141-156.
7. Yıldız, Mete ve Güler, Zuhale (2008), **İnternet'teki Köyler: Hazırlayanlar, Kullananlar ve İşlevleri**. Ankara: Turhan Kitabevi.